

Rob Mutsaerts

EEN PRETTIG GESPREK

Café-gesprekken van een bisschop

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch

Inhoud

Inleiding	7
1 Op God en goed bier	9
2 Wonderen in het bruine café	21
3 Grote vragen op een miezerige ochtend	33
4 Een hemelse omelet	49
5 Technocraten en moralisten	65
6 Dogma's en vrijdenkers	79
7 Met de tijd meebewegen?	89
8 ...de zon die doorbreekt, een vers kopje koffie	101
9 Liefde: een kwestie van biologie?	109
10 Vrijheid dankzij beperkingen? Wat nou weer?	117
11 Waarheid: een kwestie van feiten?	123
12 Waarom het kwaad ons kwaad maakt	127
13 Een dode die opstaat?	135
14 Is seks slechts een kwestie van dopamine?	143
15 'Ik heb nergens spijt van.' Echt niet?	149
16 'Still got the blues...' Ellende waar je vrolijk van wordt	161
17 Intuïtie. Het mysterie dat je aankijkt	169
18 De kansen van de atheïst op de hemel	175
19 Praten met je teddybeer?	187

Inleiding

Ze zeggen dat over geloof en ongeloof niet te praten valt – dat het gesprek al bij voorbaat de mist ingaat door misverstanden, gekwetste trots en eeuwenoude vooroordelen. Toch zijn het juist die gesprekken die het waard zijn om te voeren. Niet om te winnen, maar om te begrijpen.

Dit boek is geboren uit zo'n gesprek. Geen academisch debat in een aula, geen preek vanaf een kansel, maar een reeks ontmoetingen aan een kleine houten tafel in een café, met twee dampende koppen koffie ertussen. Aan de ene kant een bisschop – bedachtzaam, met de kalmte van iemand die gewend is te luisteren. Aan de andere kant een atheïst – scherp, sceptisch, en met een glimlach die verraadde dat hij graag prikt in wat hij 'oude zekerheden' noemt.

Hun gesprekken zijn soms lichtvoetig, soms ernstig, maar altijd eerlijk. Ze gaan over God en wetenschap, over moraal en vrijheid, over twijfel en hoop. Er wordt gelachen, gezucht, tegengesproken en toegegeven. Wat ze delen, is niet alleen hun overtuiging, maar ook hun nieuwsgierigheid: de wil om te begrijpen wat de ander beweegt.

Dit boek pretendeert niet tot conclusies te voeren wie gelijk heeft. Waar de bisschop spreekt vanuit een geloof dat hij als levend ervaart, redeneert de atheïst vanuit een wereldbeeld waarin geloof een menselijke constructie is. Maar in hun dialoog ontstaat iets wat zelden voorkomt in discussies over religie: wederzijds respect, en de erkenning dat zowel geloof als ongeloof kunnen stoelen op doordachte, rationele argu-

menten, en op evenzo menselijke gevoelens van verwondering en onzekerheid.

Voor katholieken die zich staande willen houden in een seculiere wereld biedt dit boek woorden en gedachten om hun geloof te verhelderen. Voor atheïsten opent het misschien een blik op de redelijkheid en zelfs de schoonheid van een geloof dat vaak te snel wordt afgedaan als ‘achterhaald’.

Wat rest, is een uitnodiging: schuif aan bij het tafeltje, luister mee, proef de koffie – en ontdek dat het gesprek tussen hemel en aarde niet alleen in kerken of laboratoria wordt gevoerd, maar ook gewoon in een café, tussen twee mensen die proberen elkaar te verstaan.

Op God en goed bier

Silva Ducis, een gezellig café aan de Parade in de hertogstad, schuin tegenover de Sint-Jan, op een zonnige namiddag. Daar zitten we dan: de rationele betweter, de man die deugt en tegelijkertijd ongemanierd is. Hij is van mening dat de Bijbel een sprookjesboek is, dat geloof nergens op gebaseerd is. Naast hem is de bisschop aangeschoven. Koffie en een glas bier staan op tafel.

Bisschop: Op je gezondheid! Op God en op goed bier!

John: Op het bier wil ik best drinken, maar laten we God erbuiten laten. Die heeft deze trappist niet gebrouwen hoor. Monniken misschien, maar niet Onze-Lieve-Heer zelf.

B: Toch wel, op een bepaalde manier. Uiteindelijk heeft Hij gerst en water gemaakt, en zelfs de brouwer die het recept bedacht. Zonder God geen bier, geen café, geen gesprek tussen ons tweeën.

J: Haha, dat is wel een heel creatieve manier om God toch stiekem overal de eer voor te geven. Straks zeg je nog: als er geen God bestond, zouden er geen atheïsten zijn.

B: Dat is ook zo. Ik meen het echt. Kijk, het feit dat jij jezelf atheïst noemt, betekent dat je je definitie ontleent aan iets dat je ontkent. Zonder een idee van God, waar zou je dan niet in geloven?

J: Tja, ik zou mezelf misschien gewoon een vrijdenker noemen. Feit blijft: ik zie geen greintje bewijs voor het bestaan van een godheid. De wereld om ons heen functioneert prima zonder bovennatuurlijke aannames.

B: Functioneert de wereld echt prima? Je kijkt naar deze werkelijkheid en ziet alleen een machine die loopt?

J: Ik zie een prachtig universum vol natuurwetten. Geen machine, eerder een groot kosmisch spel van oorzaak en gevolg. Geen aanwijzing dat er een regisseur of poppenspeler achter de schermen zit die de touwtjes in handen heeft.

B: Maar ook een spel heeft spelregels. En regels veronderstellen een bedenker, of op z'n minst een scheidsrechter. De natuurwetten die jij roemt – zwaartekracht, lichtsnelheid, noem maar op – zijn opmerkelijk consistent, bijna alsof iemand het netjes zo heeft afgesteld.

J: Zoals een keurig Zwitsers horloge zeker? Luister, we hebben wetenschappers als Newton en Darwin gehad die lieten zien dat je geen bovennatuurlijk handje nodig hebt om orde uit chaos te krijgen.

B: Orde uit chaos, zeg je? Wat een wonderlijk toeval! Je citeert de Bijbel. Nou ja, bijna dan 'Er moet licht zijn!' – en er wás licht. Alleen zeg jij dat het licht vanzelf aanknipte zonder dat iemand de schakelaar omzette. Newton was overigens een gelovig man.

J: Wetenschap toont aan dat complexiteit kan ontstaan uit eenvoud. Evolutie bijvoorbeeld verklaart hoe het leven zich ontwikkeld heeft; daar is geen goddelijke interventie voor vereist.

B: Ik heb nooit een slecht woord gesproken over echte wetenschap. Integendeel, ik bewonder haar. Een goede detective weet sporen te lezen. Elke echte wetenschapper is als een speurder die uitzoekt hoe de misdaad is gepleegd, of in dit geval wat er aan het ontstaan van alles vooraf is gegaan. Maar zelfs de beste detective beantwoordt slechts de vraag hoe iets is gebeurd, niet per se waarom.

J: ‘Waarom’, bedoel je daarmee de oorzaak van ons bestaan? Daar moeten we misschien het toeval als antwoord accepteren. Niet bevredigend, maar wel eerlijk.

B: Toeval als ultieme verklaring? Dat vind ik pas een sprookje. Je noemt mijn geloof een sprookje, maar gelóóft dat het grootste meesterwerk – het heelal en het leven zelf – zomaar per ongeluk is ontstaan. Dat is alsof je denkt dat er een explosie in een drukkerij plaatsvond en de rondvliegende letters toevallig een spannend verhaal vormden.

J: Nou, zo zou ik het niet stellen... Er is natuurlijke selectie aan het werk, geen blinde greep in bakken met letters. Maar goed, ik begrijp je punt: jij ziet bedoeling waar ik toeval zie.

B: Yep. Ik zie bedoeling, ontwerp, een verhaal. Voor mij is de wereld als een boek vol betekenis, en een boek wijst op een auteur.

J: Interessant beeld, maar als de wereld een boek is, is het dan niet een nogal chaotisch verhaal? Sommige hoofdstukken zijn ronduit gruwelijk.

B: En daar raken we een gevoelig hoofdstuk: het kwaad in de wereld, het lijden, al die gruwelen. Je hebt gelijk, dat is het moeilijkste deel van ons verhaal.

J: Inderdaad. Dáár zit ik altijd mee: als er een almachtige en goede God bestaat, waarom is er dan zoveel leed, zijn er oorlogen, is er ziekte, zijn er onschuldigen die lijden? Dat lijkt me een sterke aanwijzing tégen een liefhebbende schepper.

B: Het *is* ook een kwellende vraag. Elke gelovige worstelt ermee, ik net zo goed. Maar laat me een gedachte met je delen: we noemen deze dingen ‘kwaad’ en ‘leed’, met andere woorden: we herkennen ze als dingen die niet zouden moeten zijn.

J: Uiteraard, omdat ze negatief zijn voor bewuste wezens zoals wij. Dat is een menselijk waardeoordeel.

B: Maar waarom voelen we zo sterk dat het niet hóórt? Als de wereld puur natuur is – alleen maar materie, neutraal en onverschillig – waarom zouden we ons dan verontwaardigd voelen over onrecht? Een steen stoort zich niet aan een andere steen die naar beneden rolt. Een tijger voelt geen moreel berouw als hij een hert verscheurt. Alleen wij, mensen, roepen: ‘dit mag niet!’ Alsof ergens een hoger moraalwetboek bestaat dat overtreden is.

J: We hebben als denkende wezens empathie en verstand ontwikkeld – een besef dat we elkaar nodig hebben. Moraal is een sociaal contract, ingegeven door evolutie, omdat samenwerken handig is. Daar heb je geen kosmische rechter voor nodig.

B: Zeker, samenwerking is nuttig. Maar mensen prijzen juist vaak morele daden die niet nuttig zijn voor henzelf. En we keuren daden af, zelfs al komen de daders ermee weg. Het voelt soms echt alsof er een onzichtbare scheidsrechter is die fluit bij overtredingen, zelfs als er geen publiek is.